

Избор из Амбигве Св. Максима Исповедника

(у преводу Еп. Атанасија, дато као коментари на Празничне беседсе Св. Григорија Богослова)

„Заиста, будући укидани закони природе, извршили су испуњење горњег света, те је јасно да, ако не би били укинута, горњи би свет остао непотпун и неиспуњен. Који су то укидани закони природе? Зачеће (људско) кроз семе јесте, како мислим, истовремено и рођење кроз пропадљивост, од којих ниједно није уопште карактерисало истинско Оваплоћење и савршено Очовечење Бога Логоса... Јер требаше, заиста требаше, да Творац природе, Који Собом исправља природу, укине прве законе природе, којима је грех, преслушањем (човековим), осудио људе да имају исто са бесловесним животињама својство наслеђа (=рађања) једних од других, и тако да Он обнови законе првог и заиста божанственог стварања, да би оно што је човек из непажње као слабић упропастио, то Бог из човекољубља као моћан исправио... Јер ако је стари под грехом Адам, будући обичан човек, укинувши преслушањем прве духовне законе природе, испунио доњи свет онима који су по њему телом рађани на пропадљивост, поставши подобјем свог престапа вођа (њихов), и то нико неће порећи, утолико ће више с правом безгрешни Нови Адам, Христос Бог, укинувши због греха уведене у природу законе бесловесности, као Логос, испунити горњи свет онима који су по Њему Духом рађани за непропадљивост, поставши подобјем Своје послушности Вођа (њихов)... Тако се, дакле, горњи свет испуњује онима који су по Христу у Духу рођени, и тако пригодан крај добија закон по телу и (закон) доњег рађања, и све се према горњем свету преуређује.“

(Amgiqua PG 91, 1281): „Овај велики учитељ (=Григорије), сав се логосом (=речју, беседом) Првом Логосу по логосу (=по словесности) придодао, па је тако ону реч коју је велики Пророк Исаија изрекао за оваплоћеног Логоса рекавши: „Којега је начало=власт на рамену Његовом“, синоптички, као што му је обичај, објаснио шта под тим начелом=влашћу треба правилно схватити, рекавши: „Јер се са крстом сауздиже“. (Види и даље опширно тумачење Максимово, 91, 1281–1285).

(Ambiqua PG 91, 1285–1286): „Богоносни учитељ (Григорије) рекао је да се Логос одебљава, мислим, у овом смислу: Или да Логос, будући прост и бестелесан и хранећи духовно надаје све божанствене Силе

на небу (=Анђеле), удостојио је (нас) да се и телесним Својим присуством, од нас ради нас по нама, без греха, одебља (телом), и да нама сродним речима и примерима изложи учење, надилазећи моћ сваке речи, о неизрецивим тајнама, те се зато каже да је све у причама говорио (Мт. 13, 34)... Или пак: да се неизрециво скривши Себе ради нас у логосе постојећих бића, аналогно се кроз сваку видљиву твар, као кроз слова, означава (и пројављује), сав у свима уједно најпотпуније будући, и у свакоме свецелостан, сав и неумањен, будући у разнима неразличит и увек исти, у сложенима прост и несложен, и онима започетима беспочетан, и невидљив у видљивима, и у опипљивима неопипљив. Или опет: да је ради нас, који смо дебели разумом, отеловио се (=оваплотио) и пристао да се, ради нас, словима и слоговима и речима изобрази, да преко свега тога нас, кад следујемо Њему, постепено Себи сабере, сједињене Духом, и до једног простог и нераздвојивог схватања (појма) о њему узведе; толико нас због Себе сакупивши у сједињење Себи, колико је Он за нас, разлогом снисхођења, Себе раширио.“

„Од онога по суштини, то јест од саме суштине, Бог се никада не познаје шта Он јесте. Јер је немогућ и недоступан целокупној твари, подједнако видљивој и невидљивој, појам о томе шта је Он, него од онога што је око суштине једино (сазнајемо) да Он јесте (=да постоји), и то, кад се добро и побожно посматра и созерцава, гледајући Бог Себе помало даје. Све пак што је око суштине, не показује то шта Он јесте, него оно што Он није, као: непосталост (=неоствореност), беспочетност, бескрајност, бестелесност, и што је још такво око суштине и оно што Он није, а не да тај појам представља оно што Он јесте. Такође логоси (=разлози, начела) промисли и суда (Његовог), по којим се све мудро руководи, по којима се и хармонично созерцавање о природи говори као да је о Богу, показујући само аналогно њенога Творца да Он постоји. Пошто катафактички (=потврдни) искази леже насупрот апофатичких (=одречних), они се (обоји) узајамно и на смену о Богу пријатељски преплићу и једни друге у замену преузимају. Као на пример: апофазе (=одрицања), означавају не шта јесте, него указују шта није Божанство, и (говорећи) о томе шта је то, не будући то, сједињују се са катафазама (=потврдама); а катафазе опет (говоре) једино то да јесте (=да постоји), ништа не показујући да то и јесте, и (говорећи) о томе шта није, будући то и то, сједињују се апофазама, показујући међусобно супротстављеност по супротности, док о Богу, начином међусобне конверзије (=поклапања) крајева међу собом, показују блискост“ (Ambigua PG 91, 1288BC).

„Питајући о томе више пута спомињаног великог и мудрог старца, он рече, да је велики и богоносни Григорије показао тим речима да Бог, један исти и сам у Себи, као Једини истински Постојећи, нема

ништа уопште за Собом подразумевано по природи различито, него у Себи једино има незамисливу беспочетну и бескрајну и несхватљиву Јединственост (=јединствена сталност), из које, по бескрајно дарујућем изливу Доброте, захтео је да сва бића из небића произведе и створи, и да Себе аналогно свима и свакоме пречисто даје, дајући за биће и за трајање свакоме моћ, сходно великоме и богосличноме Дионисију (Ареопагиту–О Бож. именима 2, 11)... И то би, по моме неразумљу, било оно „да се Добро излије и прошири“: да се Један Бог, аналогно према пријемчивости (одобротвораваних), умножава раздавањем добара.“ (91, 1288–1289).

„Није било чудно, како мислим, толико, мада је тако велико, да при првом стварању, кад је људска природа била чиста, јер је руком Божијом почаствована, да Бог удахнућем њу доведе у општење са Собом, предајући јој сличност по икони Божанске лепоте, колико је (чудесно) да за ову природу (сада), упрљану и од Бога одбеглу страстима с којима се мешала, пристане да се сједини с њом и да узме удела у лошијем, и да Ономе, који је ниједној од ствари уопште непомешан, парадоксалним сједињењем придода чудо. Јер раније природа (људска) нинакоји начин, ни принципом суштине или ипостаси, од онога у чему се сва бића свецело сагледавају, није добила то да буде једно са Богом, а сада је добила да буде једно по ипостаси са Њиме кроз неизрециво сједињење (у оваплоћењу), очувавајући непроменљиво свој по суштини принцип, различит у односу на Божанску суштину, са којом има, кроз сједињење, једно (=јединство) по ипостаси и различито... Тиме је, дакле, далеко парадоксалнију од претходне, учинио Логос (=Христос) заједницу, и другу заједницу са људском природом, сјединивши суштински саму природу Себи по ипостаси“ (Ambigua PG 91, 1289 VCD; ср. такође и Максимов Одговор Таласију, 63. PG 90, 520 C).

„Јован је образац свих који су по врлини и знању кроз покајање у духу препорођени и који напредовањем у томе до краја очувавају непроменљиву навику, а Давид је (образец) свих оних који после познања падоше, и опет кроз покајање враћају ону по врлини и знању веселост божанске радост душе. Будући, дакле, велики учитељ (Григорије) кратак и духом сажевши умну моћ све опширне речи, са великим Јованом и Давидом овде је упоредио, кроз стечену навику обојице, слушаоце божанских речи (=беседа)...“ Надаље Максим указује да Св. Григорије јасније то исто говори у Беседи на Нову Недељу (и цитира отуда задњу реченицу, т. 1). (Ambigua PG 91, 1292 BC–3A).

Пошто су, неки хришћани, чувши ове речи, рекли да није лепо да људи јеванђелског живота тако се моле против некога, „један божански мудар старац, који је веома изучио науку Светих Отаца, рекао је: да је Свети и Блажени Отац наш и Учитељ Григорије, видећи Јелине (=незнабошце) да су, раније, тако бесловесно били заблудели и сасвим се удаљили од појма и схватања истински постојећег Бога, он је то тако рекао више из симпатије, да би ови, видећи бесловесност и мизерију, бољерећи гадљивост својих поштованих божанстава (=идола)...лакше се повратили правој побожности према Богу и правом (=чистом) живљењу“ (Ambigua PG 91, 1301 BC).

„Кажу познаваоци божанских тајни да, где је очишћење душе кроз врлине, тамо се показује и просветљење знања по побожном разматрању постојећих бића, које (знање) уздиже душу ка схватању Божанства и њену чежњу или љубав прилепљује за последње од свега жељенога, што је Бог, Који у највећим и у највећем и изнад великог истински постоје и познаје се. „У највећим“–као у Трима Ипостасима једносуштним и једномоћним, и несливеном и тачном и непроменљивом својству око Сваке (Ипостаси), говорим о Нерођености (Оца) и Рођењу (Сина) и Искођењу (Духа). „У највећем“–због једног по суштини и идентичности и јединствености Божанства. „Изнад великога“–због тога што се Божанство не обухвата, ни неком количином, ни величином, ни размером, ни неким крајевима. Јер свака величина је ограничена, а Божанство је једино неограничено, као што каже велики Давид: „Велики је Господ, и хваљен веома, и величанству Његовом нема краја“ (Пс.144, 3). Свети Максим даље указује да Св. Григорије слично говори и у Беседи 34, 8, као и у Беседи 40, 41, те је тако „учитељ (=Григорије) постао сам свој тумач онима који непажљиво читају његове богоречиве Беседе.“ (Ambigua PG 91, 1301–1304).

„Светитељи, који су од следбеника и служитеља Логоса (=Апостола–Лк. 1, 2), посвећених непосредно отуда (=од Логоса) у познање (истинских) бића, многе су божанске тајне примили, по наслеђу предате им преко оних пре њих, кажу да се састав свих насталих бића обухвата са пет раздељења (=подела)“: прво раздељење или подела је између нестворене и створене природе; друга подела је између духовних и материјалних природа; трећа је у материјалној природи подела на небо и земљу; четврта је подела земље на рај и

васељену, и пета је подела човека на мушко и женско. С тим што човек, „као нека свесабирајућа свих радионица“, пошто он „свим крајевима свих разделења собом природно посредује“, јер је од Бога (=добролично) „по постању накнадно уведен у постојећа бића“, те као такав Богом створен, „средишношћу свих крајева, кроз релевантно својство својих делова према свима тим крајевима, има природно моћ за сједињење (свих њих)“, па је зато човек требало да собом, кроз себе, у себи оствари „велику тајну Божанског циља“: хармонично сједињење свих Божјих створења, тј. „довођење свих у сједињење са Богом“. То је био разлог што је човек последњи Богом уведен у створена бића, „као нека природна свеза и спој, посредујући свом крајевима кроз своје делове (сродне тим крајевима), и у себи водећи у једно (=јединство) све оне што су по природи међусобно разделени великим растојањем“, те би тако човек све сабрао и довео у узвишено сједињење са Богом, као Узроком свих створених бића. Требало је да човек то сједињавање почне најпре од себе, тј. да најпре сједини мушко и женско, затим рај и васељену, небо и земљу, духовну и материјалну природу, те тако да „једном творевином учини сву творевину, не раздељивану“, и онда, на крају, над свим тим да „створену природу Нествореној (=Божанској) сједини кроз љубав – о! чудеснога ли Божијег човекољубља према нама – и (обадве) покаже једно исто по имању (=поседовању) благодати, сав се свему Богу прожимајући свецело, и поставши све што је Бог, осим идентичности по суштини, и свега добивши као уздарје уместо себе Самога Бога, и као награду за усхођење ка Богу стекао самога јединственог и најпостојанијег Бога, као крајњи Циљ кретања свих крећућих се (=створених) бића, и темељан и непокретан став (=стајање, заустављање) оних који се ка Њему крећу, будући да је Бог сваке границе и установе и закона, и речи и ума, и природе – безгранична Граница и бескрајни Крај.“ Али, пошто се човек није кретао тим богоназначеним путем и није достигао тај богодани циљ, него је „својевољно и неразумно кренуо у неприродно стање“, у којем му је претило „пропадање опет у небиће“, зато је дошао Христос, тј. „Бог постаје човек да спасе пропадајућег човека“, и тако Оваплоћењем и Очовечењем „обнављају се природе, и парадоксално, Оно што је на сваки начин природи Непокретно (=Божанство), натприродно се и непокретно креће око природно покретнога (тј. око људске природе)“, те Оваплоћени Логос у Себи сједињује сва споменута, постојећа разделена природа, тј. свих створења, што човек није учинио ни остварио, и тако Христос „пројављује испуњење Великога Савета Бога Оца (Ис. 9, 6), сјединивши и возглавивши у Себи све и сва, што је на небу и на земљи, Којим су и створена“ (Еф. 1, 10; Кол. 1, 16) (Ambigua PG 91, 1304–1308). И даље Св. Максим опширно наставља своје величанствено христолошко тумачење целокупне тајне Божије и људске као јединствене Тајне Христове (ср. и његов 60. Одговор

Таласију –PG 90, 620–625), толико присутне у овом празничном беседничком богословљу Св. Григорија Богослова.

Св. Максим вели како је Св. Григорије, речима: „оно прво првим и животним удахнућем (кад је стварао човека)“, уствари набројао и четврто рођење, и затим објашњава да је то, рођење=богостварање човека, „допунско и објашњавајуће“ оног рођења од тела, јер објашњава „божанско о човеку логосе и начине“, те је тако Христос Оваплоћењем, тј. рођењем од Дјеве, обадва та рођења примио: једно, као првоствореног човека Адама са неупрљаним ликом Божијим, безгрешно рођење, а друго рођење, као палоба Адама, из састрадавања и кеносиса према палом човеку, кад је на Себе „добровољно узео сличност пропадљивости са човеком, поневши обличје слуге и подневши да најтешње са нама, Својом вољом, подлегне природним страстима(=страдањима) без греха, прихватајући да буде одговоран, иако је био безгрешан“ (Ambigua PG 91, 1316–1317; cf. 1341–1349).

„То је, као што је говорио блажени старац, рекао учитељ (Григорије) онима који су одлагали крштење с надом да ће живети са сластољубљем“, па пошто лекари кажу да су за болеснике са великом врућицом критични дани 4. и 7. и 9. и 11. и можда 13, у које ће знојем савладати болест, „ови тако болесни и оглашени (=још некрштени) мишљаху да ће се и њима то са знојем десити, при чему су дане сматрали за године“, те им зато Григорије јасно саветује да се не надају на такав зној, јер им може бити самртни зној, и тако могу изгубити вечни живот. (Ambigua PG 91, 1349)

„Петар је сваки човек који је животним владањем стекао чврстоћу вере у Христа, а Јован је пак онај кога љуби Логос због многе кротости и отуда непатворене чистоте срца, и зато му је поверена ризница мудрости и знања, и који је наслањањем на груди (Христове) из самог Логосовог скривеног Божанства добио силу и знање богословља. А међусобно се они (=Петар и Јован) утркују, један по врлинској делатности стара се да победи созерцање другог, а други хитајући да по гностичком (=познавачком) созерцању претрчи делатност онога. А трче заједно, међусобно по доброј намери, сваки једнако према сопственом добру успевајући“. И опет друго објашњење о њима: „Петар је опет, и Јован (истовремено), сваки човек који се удостојио да се приближи Богу; и делатност душе, као

неког Петра, а созерцатељност, као неког Јована, има, по речи (Јеванђеља), међусобно трчеће заједно, без превазилажења или недостајања једнога другоме; и опет међусобно по намери утркујући се, па један другом изгледају да сваки својим крајем претиче другога“ (Ambigua PG 91, 1380–1381).

(Ambigua PG 91, 1349–1352): „Шта дакле, кажу неки који су (читајући) дошли до ове речи: ако је Бог врло човекољубив и неисцрпни извор човекољубља, тако да се ни мало не умањује од захватајућих (=оних који Га „краду“), како не воли да буде поткрадан? Јер би тако већма показивао човекољубље, не умањиван тиме што даје места онима који хоће да краду, и када год хоће, и то нарочито крађу спасоносно. Њима ћемо, како Бог дарује реч, рећи ово: да је управо самим тим Он пун човекољубља, боље рећи Он је само Човекољубље; и најјасније указање доброг снабдевања онима који хоће да краду јесте то да не дозвољава да Га много пута краду, да не би, будући да им је (тако) згодно присвајање спасења, по навици им буде олако и одбацивање дарованог, пошто се оно може опет с лакоћом узети, те да се (тако) они који добијају дар покажу неуки и неискусни у постојаном и чврстом пребивању у добру, имајући мисао и вољу лакоупадљиву у зло, због изобилности стицања добра, презираног (овако) због јефтиноће.“

„По Светом Писму, седам, узиман само као број, има природно над њим лежеће мистичко (=тајанствено) созерцање за оне који су трудољубиви за божанске тајне. Јер он означава и време, и век, и векове, покрет и обим и меру, и одредбу, и промисао, и много другога, посматран добро по логосу (=принципу) свакога. А посматран само као починак и тако има много о њему тајноводеће знање... Осми, пак, и први дан, тачније један и непрестајући дан, јесте чисто и свесветло Божије присуство, које ће бити после стајања (=заустављања) свега што се креће“... (Ambigua PG 91, 1389–1392).

„Блажени старац, кад сам га о томе питао, рекао је: Можда је учитељ (Григорије) овако о броју седам могао доказивати. Прво, по такозваним аритметичарима. Јер они кажу да се неки бројеви састоје из удвајаних и утројаваних других бројева, уз додавање на крају јединице... Тако се број седам добија од $2*1=2$, $3*2=6+1=7$. А кажу да неко духовно сродство по мистичком созерцању има са бројем 7 број 3, тако да се са 3 означава Свечесна и Обожавана

Тројица, и опет Она Иста бројем 7, јер је број 7 девичански. Јер од свих бројева у декади, једино он нити рађа, нити се рађа. А то јасно Григорије показује у књизи (својих) песама О девичанству, овако говорећи: „Прва дјева је Чиста Тројица.“ (Ambigua PG 91, 1393–1394).

„Разлика харизми (=благодатних дарова) која потребује другу харизму за разликовање, по овоме великом учитељу, јесте, како сматрам: пророштво и дар говорења језика. Јер пророштво потребује харизму (=дар) разликовања духова, да би се познало ко (говори), и одакле (долази), и где иде, и којег је духа, и ради којег узрока (говори), или је можда брбљање, само напрасно изговарано од квара ума говорећега, или је неки самопокретани порив пророкујућега, или потиче из оштроумности о неким, природно по логици, кроз многоискуство потврђеним стварима, или је од злога и демонујућег духа, као што је у (случају јеретика) Монтана и тератологија (=булажњење) њему блиских, изговарано у виду пророштва... Дакле, пророштво потребује разликовање духова, да се препозна, и увери, и потврди; а дар говорења језика потребује харизму тумачења, да такав присутнима не изгледа да махнита, пошто нико од слушаца не може да прати оно што се говори. А оно „за разликовање бољег“ рекао је учитељ (Григорије), кажу они који су ум просветлили божанским речима, зато што ова харизма пророштва и језика надмаша оне харизме које потребују разликовање и тумачење.“ (Ambigua PG 91, 1404–1405).

„Скинија сведочанства јесте тајанствени домострој Оваплоћења Бога Логоса, који је Бог Отац благоволевши показао, и Дух Свети, кроз мудрог Веселеила праобразовани, лично садејствовавши савршио, и духовни Мојсије, Јединородни Бога Оца Син лично самодјејствовао, људску природу у Себи сздавши сједињењем по ипостаси. Али скинија је и слика и целокупне творевине, духовне и материјалне, коју је Бог Отац као Ум замислио, Син као Логос створио, и Дух Свети савршио. И опет, само материјалне природе, и само човека који је из душе и тела (састављен), и опет само душе по себи када се разумом созерцава, слика је скинија, посматрана и сагледавана по одговарајућем начелу свакога (од напред набројаних створења)“. (Ambigua PG 91, 1385–1388).

„Слично је и великог Давида, пророка и цара, који има многозначећу о њему анагошку реч (=разлог, принцип), по којој га је овде сада учитељ (Григорије) посматрао, а и ми ћемо тако узети. Давид, дакле,

јесте духовни и истински цар Израиља – (а Израиљ значи:) који гледа Бога – Исус Христос, Који је при првом Своме доласку помазан по схватању човечанства, као што на другом месту вели исти учитељ (Григорије): „помазавши човечанство Божанством и учинивши га оним што је Божанство које Га је помазало“ (Беседа 45, 13) ; а при другој и славној појави Његовој, Он и јесте и проглашује се , као Бог и Господ, и Цар целокупне творевине“ (Ambigua PG 91, 1388).

(Ambigua PG 91, 1388–9B): „Прва недеља (=Пасха) јесте символ будућег физичког васкрсења и нетрулежности, друга пак (=Обновљења=Антипасха) носи икону будућег по благодати обожења. Ако је дакле, цењеније од очишћења моралног очишћења од зала – само задобијање добара, и од здраве врлинске добровољности – поседовање савршенства истинског знања, и од природне нетрулежности – благодатно према Богу прелагање по обожењу, којих (побројаних стања) Прва Недеља (=Пасха) носи образац, а Друга Недеља (=Обновљења) је символ, онда је учитељ (Григорије), вођен Духом, с правом назвао Недељу Обновљења узвишенијом од узвишене.“ (Исти текст поновљен у PG 91, 1176 A).

„Упућујући нашироко реч женама, и особито онима које су изабрале монашки живот, о достизању добрих навика (=врлина) наглашено их кротко, мислим, поучава, да уопште не требају оне, које се у кући подвизавају, да гледају кроз врата, нарочито на пролазнике, да не би добиле жалац смрти од неумесног гледања.“ (Ambigua PG 91, 1389 C).

Св. Максим у свом тумачењу овог места најпре каже да, „шта тачно овај велики учитељ тајно открива овима речима“, то знају само „њему слични по харизми мудрости и знања“, док ће он сам, у своме смирењу, покушати да каже „само оно што му Бог да“, те тако сматра да је „учитељ (Григорије) овим хтео показати разлику састава људског тела у Адаму, пре пада, у односу на онај састав који се сада сагледава и влада у нама“. Јер „тада човек није био развлачен супротним и међусобно штетећим каквоћама (=својствима) у саставу тела, него је оно било увек исто, без течења и истицања“, пошто човек тада „није био без удела у бесмртности по благодати“ и „није имао пропадљивост која га сада удара свим жалцима“. По томе, први је човек „био наг, не као бесплотан и бестелесан, него што није имао састав који тело чини грубљим и смртним и антитипним. Тако је, по овом великом учитељу (Григорију), неизвештачено живео, (Адам) и није издисао (=издувавао)

суштински му једном дато природно здравље, и није имао потребе за одећом, и због присутне у њему апатије (=бестрасности) није се стидео, и није подлегао хладноћама и жегама, због којих су углавном људи и измислили домове и одевања.“ (Ambigua PG 91, 1352–1353).

„Многи су називи Спаситеља нашег..и покушаћемо да оно што је учитељ (Григорије) сажето рекао по могућности проширимо. Година је, по светим и мудрим учитељима нашим, сунчев од истог знака до истог знака повратак, који садржи петоструко својство по времену, јер се време дели и своди на дан и недељу и месец и годишње доба и годину...Ако пак на тај начин код нас бива година по сунчевом кретању, онда ће свакако пријатна година Господња, како је написано (Лк. 4, 9), бити, по алегоријском начину, сво продужење векова, од почетка кад је благоизволео Бог да осуштастви бића и непостојећима да да постојање, и промислом, који је као неко духовно сунце, силом садржи сву творевину ради трајања, и пристане да снисходљиво суздржи (=умањи) зрак, удостојивши се да умножи разне начине ради савршења оних Својих добара која је посејао по бићима, до окончања свих векова, када ће сабрати плодове Своје сетве, непомешане са кукољем и чисте од сваког наноса и прљавштине сламе, те се оконча (=испуни) свецели логос кретања (свих) крећућих се бића, када ће достојни добити обећано последње блаженство обожења. Тако је, дакле, Господ назван Сунце правде, као Творац и Свршитељ векова, и као Почетак и Крајњи циљ свих, и Творац петоструког, по промислу промишљаних, мудрога благопоретка, и као Онај који испуњује, неумањујућим раздавањима доброте, све вечном светлошћу.“ (Ambigua PG 91, 1376–1377).

„Ако је један Христос, Који је кроз Закон и Пророке и кроз величанственост у творевини мистички проповедан, онима који могу да духовно чују и виде, како онда Закон, свршујући образац (товн тувпон) Христа, заповеда да се жртвују многа јагњад по кућама фамилија?...Као што сваки од поверовавших у Христа, по својој моћи и по подлежећој му навици и својству врлине, и распиње себе и себи сараспиње Христа, то јест Христу се духовно сараспињући, јер један по једном начину врлине себи чини одговарајуће распеће, а други по другом“ – и даље Максим набраја: један се распиње самом греху, други и самим страстима, трећи и маштаријама и страстима, четврти и самим помислима, итд. „Тако и Божанско Јагње, сваки од нас, као и некој кући, у своме поретку одговарајућег му стања по врлини, жртвује Јагње и једе од меса Његовог, те се (тако) испуњује Исусом. Јер свакоме бива сопствено Јагње Христос Исус, како Га

сваки може сместити и јести: сопствено Павлу, великом проповеднику Истине, и на свој начин сопствено свакоме од Светих, по мери вере свакога и по дариваној му благодати Духа, једноме овако, другоме онако, налазећи се сав у свецелом, бивајући свима све.“ (Ambigua PG 91, 1357–1361).

„Бог који је са мудрошћу створио сву природу, и као прву свакој од логичких (=разумних) суштина силу – познавање Њега – тајно усадио, дао је и нама смиреним људима, као великодоровити Господар, чежњу и љубав по природи према Њему, додавши овој чежњи и природно са логосом и моћ (за то), да би тиме са лакоћом могао познати начине испуњења те чежње, да не би погрешивши, промашили оно око стицања чега се подвизавамо. Крећући се, дакле, по тој чежњи око саме истине, и складно пројављиване у свима (створењима) мудрости и управе (Божије), узводимо се навише, подстицани кроз ова бића жељом, да тражимо да достигнемо Њега, ради Кога смо и чежњу добили. И то тајанствено дознавши, марљиви за учење и љубочасни љубитељи истине (Светитељи), једно су себи поставили занимање и настојање: трудољубиво о томе подвижништво ... водећи себе на саму истину – на Бога и спаса нашег Исуса Христа“. „Јер свакоме који има, ту чежњу за будућим (стварностима), свакако ће се дати и додати уживање вечних добара. Јер будући богат Бог наш, никада не престаје да раздаје божанске дарове знања онима који Га љубе“... „Знајући, дакле, овај велики учитељ (Григорије) да имамо напред речну природну чежњу за Богом, потстиче све нас и позива својим учењем на духовно јеђење Јагњета, (=Христа Логоса) Које је за нас заклано, а претпоставља да сачувамо јасно и доброупотребљиво његових, то јест Јагњетових, удова неповрећену и непопешану складност, да не бисмо били осуђени као они који раздиру и растрзавају добру и прикладну хармонију Божанскога тела, било једући дрско, као изнад моћи, било (једући) несвето, као мимо моћи, месо Јагњета и Логоса, него сваки, по својој моћи и поретку и по дариваној му благодати Духа, нека једе Божански Логос (=Реч) сходно замисли свакога уда... Нека целомудрено једе доње удове Логоса, онај који логосно стоји над материјом, и на сваки начин неупрљано, са душом, и тело очувава, изображавајући тиме, сав без остатка, врлинама Логоса, Који је постао тело... Тако ће Јагње Божије појести, сходно овоме светом и великом учитељу (Григорије), и предаће се духовном варењу, јер ће Оно претварати Духом к Себи оне који Га једу.“ (Ambigua PG 91м 1361–1365).

„Који подражава Јованов појас јесте онај који силом логоса (=разума) плодност душе кроз знање праксом притеже, и исту неразливену ка материјалном очувава. А пустињак је онај који је стекао навику чисту од страсти. Претеча пак је онај који кроз искрено покајање, за којим следи праведност, и кроз видљиву врлину, најављује знање које има доћи за овим врлинама. А велики Проповедник истине јесте онај који својим животом потврђује реч науке коју говори.“ (Ambigua PG 91, 1365).

„Јеванђеље је најузвишенија реч о Царству Божијем, а Царство Божије је, чисто од сваког вештаства и свих маштарија о њему, наслеђе. Ученик, дакле, који се шаље за Јеванђеље треба да је“... и тако даље Максим аскетско-мистички објашњава које су особине таквог јеванђелисте, па затим даје и друго тумачење: „како се може јеванђелски јести Пасха“: пошто три Пасхе, свршаване на три места, описује Св. Писмо Старог Завета: у Египту, у пустињи, и у Обећаној земљи, тако и ми људи бивамо у три места и стања: у овом свету, у загробном месту, и у Будућем веку, те тако: док смо у овом свету, „у Египту проводимо Пасху, очишћујући се од мрља греха“; кад кроз смрт пређемо из овог живота, онда као у пустињи јасније проводимо другу Пасху; а у „Будућем веку божанских обећања празнујемо Пасху, једући непосредно најузвишенији Логос мудрости, према Којем пресаздани (=преображени) обожујемо се по благодати, пошто ка (некој) другој Пасхи нема прелаза, мада и док смо присутни овде (на земљи) могуће нам је изобразити својство, сходно сваком стању ових речених места“, тј. сходно томе какав живот проводимо: у практичној (=аскетској) философији, или у физичком духу созерцања, или у теолошкој мистагогији. „Зато мислим да учитељ (Григорије) раздељењем (овде) трију лица указује на практичну, и физичку, и теолошку философију, кроз које сваки аналогно, према присутној моћи, једе умну (=духовну) Пасху.“ (Ambigua PG 91, 1368–1369).

„Симон се, као што кажу, тумачи: послушност, а Киринајац: спремност. Сваки, дакле, који је спреман за послушност Јеванђељу, и доборовољно, кроз умртвљење удова на земљи, подноси по практичној (=делатној) философији за врлину злопаћење, постао је Симон Киринајац, упражњавајући добровољну врлину, и на раменима има крст и следује за Христом, показујући владање живота по Богу, који сасвим обуставља земаљске удове.“ (Ambigua PG 91, 1372; cf. 1173).

„Разбојник благоразумни сараспињан са Христом јесте сваки човек који за грехе зло страда као виновен, злопатећи се заједно са невино злопатећем се за њега Логосом (Христом), и носећи (крст) са захвалношћу... А незахвални (леви) разбојник је онај који за грехе зло страда као виновен, и због мрзољубивог мишљења не познаје Логоса правде који невино из човекољубља са њиме састрадава“, и даље Св. Максим даје још три објашњења. (Ambigua PG 91, 1372–1373).

„Распињу Христа они који богохулно уче (друге) начела о оваплоћењу Бога, а погребава Га опет онај који начела о оваплоћењу Бога са смелошћу свима благочестиво проповеда.“ (Ambigua PG 91, 1377 B).

„Никодим, ноћни богопоштоватељ и који га је мирисима сахранио тело Христово, јесте онај који умом с љубављу чезне за познањем Христовим, али је марљивост делања заповести, као плашљив због страха од Јудеја, велим од страсти или напада демона, штеђењем тела напустио, што му је велико (и тешко) за прихватање, мада добро мисли о Христу и не говори богохулне речи.“ (Ambigua PG 91, 1377 C).

„Анђели су оне речи Светога Писма које њима (=женама мирносицама) дају јаснији појам о Христу као Богу и Човеку, то јест о теологији и икономији (=домостроја). Јер, вели реч (Св. Писма), да су једнога виделе код главе, а другог крај ногу (Јн.20, 12). Код главе пак јесте реч теологије због Блажанства Христовог, а код ногу је реч икономије (=домостроја) због Оваплоћења. И ко говори да је Христу глава Божанство Његово, а ноге Човечанство Његово, неће погрешити од правилног (веровања).“ (Ambigua PG 91, 1380).

„Петар је сваки човек који је животним владањем стекао чврстоћу вере у Христа, а Јован је онај који љуби Логос због многе кротости и отуда непатворене чистоте срца, и зато му је поверена ризница мудрости и знања, те је наслањањем на груди (Христове) из самог Логосовог скривеног Божанства добио силу и значење богословља. А међусобно се они (Петар и Јован) утркују, један по врлинској делатности старајући се да победи созерцање другог, а други хитајући да по гностичком (=познавачком) созерцању претрчи

делатност онога. А трче заједно међусобно по доброј намери, сваки једнако према сопственом добру успевајући. /И опет друго созерцање о њима/. Петар је опет, и Јован (истовремено), сваки човек који се удостојио да се приближи Богу; и делатност душе, као неког Петра, а созерцатељност, као неког Јована, има, по речи (=разуму), међусобно трчеће заједно, без надилажења или недостајања једнога другоме; и опет међусобно утркујући се по намери, па један према другом изгледају да сваки својим крајем претиче другога.“ (Ambigua PG 91, 1380–1381).